

Η ανακάλυψη του Λαβυρίνθου της Κρήτης έρχεται για ακόμα μια φορά να επιβεβαιώσει την άποψη που καθιστά τη μυθολογία μας κάτι περισσότερο από έναν... μύθο. Η αλήθεια είναι πως ούτε Μινώταυρος ούτε χαμένοι θησαυροί βρέθηκαν κατά τις έρευνες.

Παρ' όλα αυτά, η πορεία και η τύχη αυτού του μοναδικού στον κόσμο ανθρώπινου μνημείου εξακολουθούν να παραμένουν στο σκοτάδι, όπως ακριβώς και οι εγκαταλελειμμένες στοές του. Ενας από τους γνωστότερους Έλληνες σπηλαιολόγους, ο Νίκος Λελούδας, μας ξεναγεί στο εσωτερικό της θρυλικής αυτής κατασκευής του Δαιδάλου. Ας ξετυλίξουμε μαζί του το «μίτο»!

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ Ο ΜΥΘΙΚΟΣ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ;

ΕΙΤΕ **ΑΠΟΤΕΛΕΙ** άντρο του μυθικού Μινώταυρου είτε οτιδήποτε άλλο, ο περίφημος, παγκόσμιος γνωστός ανά τους αιώνες, Λαβύρινθος στην Κρήτη υπάρχει στην πραγματικότητα και μάλιστα σώζεται μέχρι τις μέρες μας!

ΠΟΥ ΟΜΩΣ; Οχι, δεν βρίσκεται στην επίσημα αποδεκτή θέση που του προσέδωσαν τα τελευταία 100 χρόνια, δηλαδή στα υπόγεια του μινωικού παλατιού της Κνωσού, αλλά πενήντα περίπου χιλιόμετρα μακρύτερα από κει. Πιο συγκεκριμένα, στον κάμπο της Μεσαράς του Νομού Ηρακλείου, κοντά στην κωμόπολη Μοίρες και το χωριό Καστέλι, και σε απόσταση αναπνοής, 3 χιλιόμετρα μόλις, από την πολύ σημαντική αρχαία πόλη Γόρτυνα.

ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΟΙΟ οικοδόμημα, υπέργειο ή υπόγειο, κάποιο σπήλαιο από τα χιλιάδες που βρίσκονται στην Κρήτη ή κάτι άλλο; Η απάντηση στα παραπάνω είναι ότι τελικά δεν είναι τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από ένα υπόγειο λατομείο εξόρυξης πέτρας – και για την ακρίβεια «μάρμαρα», ενός ορυκτού, μεταξύ ασβεστόλιθου και αργίλου. Από την πέτρα αυτού του υπόγειου λατομείου είναι χτισμένη η πανάρχαια πόλη Γόρτυς, αλλά και πολύ πιθανόν η επίσης κοντινή Φαιστός.

ΜΙΑ ΕΥΛΟΓΗ ΑΠΟΡΙΑ θα ήταν η εξής: Γιατί οι αρχαίοι Κρήτες έβγαζαν αυτή την πέτρα από τα σωθικά της γης με μύριους κόπους και κινδύνους και δεν την έκοβαν απλώς από την επιφάνεια, όπως γίνεται σήμερα με τα μάρμαρα; Μια λογική εκδοχή είναι ότι αυτό ακριβώς το πρόβλημα κόβεται πολύ ευκολότερα στο εσωτερικό του εδάφους λόγω της αυξημένης υγρασίας και μετά, στην επιφάνεια της, σκληραίνει απίστευτα ερχόμενο σε μακρόχρονη επαφή με τον ήλιο και τον αέρα.

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ της κατασκευής του δεν έχει γίνει ποτέ, αλλά σίγουρα μια τέτοια -ελάχιστη- είναι αυτή των ελληνιστικών και πρώτων ρωμαϊκών χρόνων, ευρήματα των οποίων (λυχνάρια κ.λπ.) εντοπίστηκαν κατά καιρούς στο εσωτερικό του. Φυσικά, είναι εντελώς ανοικτό το ενδεχόμενο αυτή να ανάγεται σε πολύ παλαιότερους χρόνους, στην ακμή του μινωικού πολιτισμού, δηλαδή τουλάχιστον 1.500 χρόνια νωρίτερα.

ΑΛΛΑ, ΑΚΟΜΗ και στους ρωμαϊκούς χρόνους να ανάγεται, όπως είναι και η επίσημα κρατούσα άποψη, δεν παύει να αποτελεί ένα μοναδικό μνημείο αρχαίας τεχνικής, από τα ελάχιστα που υπάρχουν στον κόσμο (μόνο στην Ευρώπη, για ευνόητους λόγους), με τα υπόλοιπα να βρίσκονται στη Νότια Ιταλία, στην Ουαλία και τη Γαλλία (κάτω, κυριολεκτικά, από το Παρίσι!)

ΞΕΦΕΥΓΟΝΤΑΣ από τη χρονολογία κατασκευής και λειτουργίας του, πρέπει να απαντήσουμε για πρώτη φορά στο πολύ κρίσιμο ερώτημα: γιατί υποστηρίζουμε ότι οι αχανείς στοές και οι τεράστιες αίθουσες αυτού του υπόγειου λατομείου θεωρούνται ότι είναι ο θρυλικός Λαβύρινθος που αναφέρεται στη μυ-

θολογία μας, με τον Μινώταυρο, τον Μίνωα, την Αριάδνη, τον Θησέα κ.λπ.

ΕΛΩ ΛΟΙΠΟΝ πρέπει να επισημάνουμε και να τονίσουμε ότι όλοι οι μεταγενέστεροι συγγραφείς, γεωγράφοι και περιηγητές, όποτε αναφέρονταν στην Κρήτη, σε αυτόν ακριβώς αναφέρονταν, ως τον περίφημο «Λαβύρινθο». Για όλους αυτούς, δεν υπήρχε καμία αμφιβολία για την ταύτισή του με το μυθικό κατασκεύασμα του Δαιδάλου και, δίκαια, το θεωρούσαν ως το μοναδικό -τότε- αξιοθέατο της Μεγαλονήσου. Αυτή, λοιπόν, η απόλυτα κοινή πεποίθηση διήρκεσε για πολλούς αιώνες και τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα, όταν και ο Sir Arthur Evans ανέσκαψε το μέχρι τότε άγνωστο ανακτορικό συγκρότημα της Κνωσού, τα υπόγεια του οποίου ταύτισε (αυθαίρετα, θα μπορούσαμε να πούμε) με τον περίφημο μυθικό Λαβύρινθο. Δυστυχώς, μετά την -αυθαίρετη- ταύτισή του με το ανακτορικό συγκρότημα της Κνωσού, ο έως τότε γνωστός Λαβύρινθος περιέπεσε σε πλήρη λήθη και αφάνεια.

ΕΠΙΣΗΣ, ΟΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ από 2.000 «υπογραφές» των ανά τους αιώνες επισκεπτών του στα τοιχώματά των αιθουσών του, με παλαιότερη αναγνωσμένη το 1.300 μ.Χ.(!), έμειναν κι αυτές ξεχασμένες στο απόλυτο σκοτάδι και τη σιωπή.

ΟΙ ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ ΑΥΤΕΣ, άλλωστε, από μόνες τους αποτελούν μια μοναδική περίπτωση στον κόσμο. Μερικές, δε, ξεχωρίζουν και για έναν άλλο λόγο, γιατί περιλαμβάνουν και τα εραλδικά σύμβολα των οικογενειών των ευγενών (από Βενετία κ.λπ.) που τις σκάλιζαν!

ΑΣ ΕΡΘΟΥΜΕ ΤΩΡΑ στο ζήτημα των αναφορών που πιστοποιούν ότι όντως το ορυχείο αυτό αποτελεί τον πραγματικό Λαβύρινθο. Ήδη από το 900 μ.Χ. τουλάχιστον, υπάρχουν οι πρώτες έγγραφες αναφορές. Επίσης, αξίζει να σταθούμε στο ότι, κατά τη μακρά περίοδο λειτουργίας του, μέσα στις αχανείς στοές και αίθουσές του δούλεψαν σε απίστευτα σκληρές συνθήκες και πέθαναν μερικές χιλιάδες δούλοι, κατάδικοι, αιχμάλωτοι πολέμου κ.λπ.

ΑΥΤΑ, ΛΟΙΠΟΝ, τα γεγονότα, παραφθαρμένα στη λαϊκή μνήμη και συνείδηση, είναι πολύ πιθανό να προκάλεσαν τη βεβαιότητα ότι ο λόγος που κανείς δεν ξανάβγαине ζωντανός στην επιφάνεια της γης από τις ανήλιαγες στοές του Λαβυρίνθου δεν ήταν άλλος από την ύπαρξη στο εσωτερικό του μυθικού ανθρώπου-τέρατος, του Μινώταυρου. ►►

Who is who

Ο Νίκος Λελούδας είναι σπηλαιολόγος, μέλος της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας και συγγραφέας σπηλαιολογικών βιβλίων :«Εξερευνώντας την Υπόγεια Ελλάδα», Α΄ & Β΄ τόμος, Αθήνα, 2005. Ταυτόχρονα είναι και υποδιευθυντής τραπεζικού καταστήματος.

ΟΜΩΣ, ας επανέλθουμε στην πεζή πραγματικότητα. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και μετά από αποτυχημένες επαναστάσεις, ο Λαβύρινθος χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές ως καταφύγιο χιλιάδων κατοίκων της ευρύτερης περιοχής. Βέβαια, όπως προαναφέραμε, τις «ήρεμες» περιόδους, ντόπιοι «ξεναγοί» που γνώριζαν άριστα το πολυδαίδαλο εσωτερικό του ξεναγούσαν επί πληρωμή τους πολυπληθείς περιηγητές και φυσιοδίφες που επισκέπτονταν την Κρήτη.

ΣΕ Ο,ΠΙ ΑΦΟΡΑ στο σημερινό μήκος των στοών του τεράστιου αυτού υπόγειου συμπλέγματος, φτάνει τα 2.500 μέτρα και κάμποσα στρέμματα σε ανάπτυγμα (για την ακρίβεια μετά από πρόσφατες έρευνες Ελβετού ερευνητή που πιστοποιήθηκαν επί τόπου από το γράφοντα, προστέθηκε ένα χιλιόμετρο περίπου ακόμη στο γνωστό μήκος). Ο όρος «σημερινό» χρησιμοποιήθηκε γιατί είναι απόλυτα βέβαιο ότι αυτό ήταν πολύ μεγαλύτερο αρχικά, αλλά κατά τη διάρκεια των αιώνων και λόγω του πολύ ευπαθούς πετρώματος έχουν πραγματοποιηθεί κατολισθήσεις σε πολλά σημεία (κάτι που δυστυχώς συνεχίζεται), κλείνοντας για πάντα (:) τις προσβάσεις σε άλλες στοές και αίθουσες.

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΠΟΛΥΠΑΘΗ ιστορία του τόπου, οι κατακτητές Γερμανοί «αξιοποίησαν» (1941-44) το «Λαβύρινθο» με τον καλύτερο γι' αυτούς τρόπο. Τον χρησιμοποίησαν για την αποθήκευση πυρομαχικών, όπλων και ρουχισμού στο εσωτερικό του. Με την εξαναγκαστική απασχόληση εκατοντάδων ντόπιων, έφτιαξαν δρόμο μέχρι την είσοδό του, έστρωσαν σιδηροτροχιές για βαγονέτα και δημιούργησαν δεύτερη είσοδο/έξοδο. Επίσης, τον ηλεκτροφώτισαν με πανίσχυρη γεννήτρια-γίγαντα, μοναδική για την εποχή, ενώ εγκαταστάθηκαν στο εσωτερικό

του πολλοί στρατιώτες και αξιωματικοί ως δύναμη φύλαξης και «επιμελητείας». Υποχωρώντας από την Κρήτη το 1944, υπονόμισαν με εκρηκτικά όλο τον χώρο και κυρίως τις εισόδους του και απομακρύνθηκαν για να τον ανατινάξουν. Επειτα όμως από παρέμβαση ντόπιων αντιστασιακών, η ανατίναξη έγινε μόνο στις δύο εισόδους και στους θαλάμους κοντά σε αυτές.

ΤΑ ΑΜΕΣΩΣ επόμενα χρόνια, ο ελληνικός Στρατός διήνοιξε τις εισόδους και προσπάθησε να απομακρύνει τις ποσότητες πυρομαχικών που είχαν απομείνει ανέπαφα. Στις αρχές της δεκαετίας του '50, οι εργασίες συνεχίστηκαν από ιδιωτικές εταιρίες, οι οποίες και άφησαν ανολοκλήρωτο το έργο τους λόγω της επικινδυνότητας του χώρου.

ΕΙΣΙ Ο ΜΥΘΙΚΟΣ Λαβύρινθος παρέμεινε στην τύχη του για αρκετά χρόνια, ενώ δεν ήταν λίγοι αυτοί που τον επισκέπτονταν με απώτερο σκοπό την αναζήτηση πυρομαχικών και όπλων. Το 1961, μάλιστα, τέσσερις νέοι από την περιοχή, κατά την προσπάθειά τους να ανασύρουν μερικά από τα προαναφερόμενα, προκάλεσαν ανεξέλεγκτη έκρηξη, η οποία τους εξαέρωσε κυριολεκτικά! Τότε επενέβη ο Στρατός και σφράγισε τις δύο εισόδους.

ΚΑΙ ΦΤΑΝΟΥΜΕ στο 1981, όταν ομάδα σπηλαιολόγων της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας (ΕΣΕ), στην οποία συμμετείχε και ο γράφων, πραγματοποίησε έρευνες στην Κρήτη. Εκεί πληροφορηθήκαμε εντελώς τυχαία από ντόπιους την ύπαρξη του ξεχασμέ-

νου μνημείου. Καταφέραμε να διειδύσουμε στο εσωτερικό του από μια μικρή τρύπα εξαερισμού των Γερμανών, αφού αφαιρέσαμε πρώτα μερικές εκατοντάδες μεγάλες πέτρες-βράχους που την έκλειναν. Το 1982 επανήλθαν σπηλαιολόγοι του -νέου τότε- συλλόγου ΣΠΕΛΕΟ και πραγματοποίησαν μια πρώτη απόπειρα χαρτογράφησης του δαιδαλώδους εσωτερικού.

ΚΑΤΟΠΙΝ, ΤΟ 1985, ομάδα της ΕΣΕ (στην οποία συμμετείχε και πάλι ο γράφων), υπό την αιγίδα σπηλαιολόγου Άννα Πετροχειλού, παρέμεινε στην περιοχή 15 μέρες και έπειτα από πολλούς κόπους κατασκεύασε το μέχρι τώρα εγκυρότερο χάρτη του εσωτερικού του δαιδαλώδους αυτού υπόγειου λατομείου. Βέβαια, ήδη από το 17ο και 18ο αιώνα υπήρχαν χαρτογραφίες του, αλλά αρκετά υποτυπώδεις και γενικευμένες. Αμέσως μετά, σπηλαιολόγοι του τμήματος Κρήτης της ΕΣΕ, υπό τον καθηγητή κ. Παραγκαμιάν, πραγματοποίησαν το εξαιρετικό έργο της καταγρα-

φής των «υπογραφών» των ανά τους αιώνες επισκεπτών του Λαβυρίνθου.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, παρά τις προσπάθειες αφύπνισης του επίσημου κράτους από ντόπιους φορείς σχετικά με τον καθαρισμό των στοών από τα εναπομείναντα πυρομαχικά και τη στατική αποκατάσταση των αιθουσών, δεν σημειώθηκε καμία απολύτως πρόοδος. Το θρυλικό αυτό μνημείο περιέπεσε πάλι σε πλήρη αφάνεια και λήθη, με μοναδικούς επισκέπτες του τους σπηλαιολόγους, αλλά και δυστυχώς τους πάσης φύσεως θησαυροθήρες και αρχαιοκάπηλους, οι οποίοι μάταια φυσικά ψάχνουν εκεί το «χαμένο θησαυρό του Μίνωα». Βέβαια, εκτός από τον υπαρκτό κίνδυνο που διατρέχουν, προκαλούν ανυπολόγιστες και μη αναστρέψιμες καταστροφές, σκάβοντας το δάπεδο και κόβοντας (κυριολεκτικά) τα τοιχώματα!

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ, έγινα μάρτυρας αυτών των γεγονότων, όταν πέρσι τον Ιούλιο επισκέφθηκα μαζί με άλλους συναδέλ-

φους τον Λαβύρινθο, ως συνοδός ομάδας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, που ήρθε ειδικά για να τον μελετήσει. Εκεί πέσαμε πάνω σε μια εν εξελίξει λαθρανασκαφή με πλήθος εργαλείων, που κατασχέθηκαν έπειτα από καταγγελία μας. Δυστυχώς, το ίδιο ακριβώς σκηνικό επαναλήφθηκε και φέτος τον Ιούλιο, όταν μαζί με τον Ελβετό ερευνητή -και λάτρη του Λαβυρίνθου- κ. Thomas Waldmann βρήκαμε πάλι στο εσωτερικό του πλήθος εργαλείων, ακόμη και δύο ηλεκτρογεννήτριες. Οι αντιδράσεις ήταν άμεσες. Οι σπηλαιολόγοι του τοπικού τμήματος Κρήτης της ΕΣΕ επενέβησαν με μηνυτήρια αναφορά στον εισαγγελέα Ηρακλείου, αφού ήδη είχε προηγηθεί σχετική επερώτηση στη Βουλή από το βουλευτή Ηρακλείου του ΠΑΣΟΚ κ. Μανόλη Στρατάκη και αντίστοιχη επιστολή προς αυτόν του υπογράφοντος το άρθρο. Μετά απ' όλα αυτά, οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες.

ΤΟ «ΛΑΒΥΡΙΝΘΟ» επισκέφθηκαν, μαζί με σπηλαιολόγους, η Αστυνομία, που κατέσχεσε εκ νέου το «φρέσκο» εξοπλισμό, ο εισαγγελέας Ηρακλείου κ. Ν. Μαρκάκης και ανώτατοι αξιωματικοί της Αστυνομίας. Επίσης, κλιμάκιο της Νομαρχίας Ηρακλείου, αποτελούμενο από μηχανικούς, γεωλόγους, αλλά και δύο Γερμανούς ειδικούς στη στατική και τα εκρηκτικά, αντίστοιχα, ώστε να βγει κάποιο επίσημο πόρισμα για την τύχη του πολύπαθου αυτού μοναδικού τεχνικού αρχαιολογικού μνημείου.

ΕΔΩ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ να αναφερθούμε οπωσδήποτε στον Ελβετό ερευνητή-

καθηγητή Φυσικής και Μαθηματικών κ. Thomas Waldmann. Αυτός ο μοναδικός άνθρωπος εδώ και δώδεκα χρόνια έχει θέσει ως σκοπό της ζωής του την πλήρη έρευνα, τη συμπλήρωση της χαρτογράφησης και τη φωτογράφιση του μνημείου. Όμως δεν αρκείται σε αυτό. Περιδιαβαίνει όλες τις μεγάλες ευρωπαϊκές βιβλιοθήκες συγκεντρώνοντας όλη τη σχετική βιβλιογραφία, στοιχεία, χάρτες και στιδήποτε άλλο αφορά τον «έρωτά» του (όπως ο ίδιος λέει!), το μυθικό Λαβύρινθο.

ΕΔΩ ΚΑΙ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ έχουμε πραγματοποιήσει κοινές αποστολές, δείχνοντάς μου τα νέα του «κατορθώματα» (εύρεση νέων αιθουσών κ.λπ.). Χαρακτηριστική είναι η διάθεσή του να συνεργαστεί με το υπουργείο Πολιτισμού, μέσω της αρμόδιας Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας - Σπηλαιολογίας. Επιπροσθέτως, ενημερώνει συνεχώς τις τοπικές αρχές αλλά και τις τοπικές εφημερίδες της Μεσαράς, οι οποίες έπαιξαν πολύ μεγάλο ρόλο στην αφύπνιση των ντόπιων γύρω απ' το θέμα. Οι ανακαλύψεις και τα συμπεράσματά του έχουν καταγραφεί στο εξαιρετικό site που έχει δημιουργήσει στο www.labyrinthos.ch. Μάλιστα, σε αυτό το site οφείλεται κυρίως και το πρόσφατο ενδιαφέρον του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, το οποίο γύρισε ντοκιμαντέρ εκεί πριν από λίγους μήνες, συνεργαζόμενο με το «National Geographic». Οι παγκόσμιες «πρώτες» του φιλμ αναμένεται να γίνουν σε Αθήνα και Ηράκλειο περί τα τέλη του έτους.

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ, μια πολύ σημαντική επισήμανση: Η είσοδος στο Λαβύρινθο είναι πολύ επικίνδυνη λόγω της ύπαρξης πυρομαχικών και, κυρίως, λόγω των πολύ πιθανών ξαφνικών κατακρημνίσεων! Άλλωστε η είσοδος απαγορεύεται και γίνεται μόνο έπειτα από ειδική άδεια που εκδίδει η αρμόδια Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας - Σπηλαιολογίας Νότιας Ελλάδας του ΥΠΠΟΤ.

